

T ch c chính quy n c a Libya không d a theo m t đ nh ch chính tr m u m c nào

Sau Tunisia và Ai C p, phong trào ch ng đ i c a ng i R p tràn vào Libya và sau mấy tu n b c m v n quân s và liên quân đ i bom liên t c, d lu n tin r ng b o quy n Kadhafi s nhanh chóng s p đ và phong trào ch ng đ i s lên thay th .

Phiến quân Libya c i la c đà, mắ c trang phư c truyền thống và cầm lá c` t` th i tr c năm 1951

Nh ng th c t đ ã không gi n d nh v y. Kadhafi đ ã không nh ng ti p t c i chính quy n mà còn thành công trong vi c tái chi m nh ng c s kinh t chi n l c đ ã l t vào tay quân n i d y tr c đó.

Ai giu p Kadhafi t n t i?

Khác v i cu c n i d y c a c ng đ ng ng i R p t i Trung C n Đông, s ch ng đ i c a ng i Libya không xu t phát t gi i trí th c hay th thuy n mà t các b l c.

Ch đích c a nh ng đòi h i cũng khác nhau. Dân chúng Tunisia, Ai C p, Yemen và Syria đòi t do, dân ch , vi c làm và c m áo, các b l c t i Libya ch đòi đ c phân chia phúc i.

T i sao có s khác bi t này? Lý do là t ngày l p qu c đ n nay (1951), t do dân ch ch a bao gi là m t giá tr đ áp đ ng trong n c.

T ch c chính quy n c a Libya không d a theo m t đ nh ch chính tr m u m c nào c a ph ng Tây mà ch y u d a trên liên minh gi a các b l c.

B l c ở đây ph i hi u là s liên minh gi a nhi u b t c và b l c nh cùng chung huy t th ng sinh s ng trên cùng khu v c đ a d .

Vai trò ch y u c a ng i lãnh đ o b l c, cheikh (tù tr ng hay lãnh t), là gìn gi s th ng nh t n i b và là g ch n i trung gian gi a chính quy n trung ng và các b l c.

Cũng nên bi t thêm, quy n lãnh đ o c a Libya hi n nay ch quanh qu n trong tay 140 dòng h (b t c) chính.

Theo m t truy n th ng đã có t lâu đ i, m i b l c là m t đ n v kinh t , chính tr và xã h i đ c l p v i chính quy n trung ng.

Cũng theo m t qui c b t thành văn đã có t lâu đ i, không gian sinh t n c a m i b l c là m t khu v c b t kh xâm ph m, không b l c nào nào đ c quy n xâm ph m lãnh th c a b l c nào.

Khi có tranh chấp, chính quyền trung ương sẽ cho các hội nghị các vùng từ trung ương của những bộ lạc liên đới giải quyết.

Dân số Libya hiện nay trên 6,5 triệu người, trong đó 90% là người Ả Rập và 85% trong số đó xuất thân từ 4 bộ lạc lớn: Warfalah, Kadhafa, Makarha và Tuareg. Một bộ lạc lớn là số kết hợp của nhiều bộ lạc nhỏ.

Thí dụ như khu vực phía đông (Cyrenaica), trung tâm xuất phát của nội chiến và cũng là địa bàn sinh trú của bộ lạc Warfalah cùng với nhiều bộ lạc nhỏ khác như Zawayah, Awaqir, Abid, Barasa, Darsa, Arafah, Majabrah, Awajilah, Minifah, Abaydat, Fawakir.

Còn khu vực trung tâm (Tripolitania), địa bàn sinh trú của bộ lạc Kadhafa, qui tụ các bộ lạc nhỏ khác như Mugharbah, Ziaan, Rojahan, Ortella, Riaina, Farjane.

Khu vực sa mạc Sahara phía tây nam (Fezzan) là nơi qui tụ các bộ lạc du mục Beduins và Tuareg, đồng thời các bộ lạc này là các nhóm nhỏ khác như Hausa, Tebu.

Số dĩ Kadhafi nắm giữ chính quyền liên tục trong suốt 40 năm qua là đã biết dung hòa quyền lợi của các bộ lạc để tranh thủ sự ủng hộ.

Số nội chiến của người Ả Rập tại Libya hiện nay là một phần bình thường của những bộ lạc mà quyền lợi không được phân chia đồng đều.

Điều này cho thấy Kadhafi đã lên cầm quyền như sự ủng hộ của các bộ lạc và hiện nay đang sắp mất chính quyền cũng vì các bộ lạc.

Phải nắm vững ý nghĩa của bộ lạc mới hiểu được những gì đã, đang và sẽ xảy ra tại Libya trong những ngày sắp tới.

Chính sách c m quy n c a Kadhafi

Chính sách c m quy n c a lãnh t Muammar Kadhafi d a trên liên minh gi a các b l c h n là các đ ng phái chính tr .

T sau ngày l t đ vua Idris đ nh t năm 1969, Kadhafi tuyên b thành l p n c Đ i C ng hòa xã h i ch nghĩa nhân dân R p Lybia v i đ y đ t t c nh ng qui ch c a m t qu c gia bình th ng, nghĩa là tam quy n phân l p, nh ng trong th c t t ch c chính quy n ch là m t liên minh c m quy n phi đ nh ch gi a ba b l c l n Warfallah, Kadhafa và Makarha.

Bô la c Warfallah là nê n ta ng chính tr i cho nhà lãnh đ a o Libya

Nh c l i, cho đ n năm 1951, Libya ch a bao gi là m t qu c gia đúng nghĩa, s t n t i c a ng i Libya trong su t dòng l ch s là nh s liên k t gi a nh ng b l c cùng chung huy t th ng và đ a ph ng v i nhau.

Khu v c sinh trú c a ng i Libu, ti n nh n các các b l c t o thành qu c gia Libya ngày nay, n m trên đ ng v n chuy n ng i và hàng hóa t Trung C n Đông đ n b bi n Đ i Tây D ng, do đó liên t c b nh ng th l c khu v c c a m i th i đ i chi m đóng: Phoenician, Hy L p, Ai C p, Carthaginian, đ qu c La Mã, Tây Ban Nha, đ qu c Ottoman, đ qu c và phát xít Ý,

qu c xã Đ c, Anh, Pháp.

Năm 1951, Liên Hi p Qu c trao tr đ c l p cho Libya đ i quy n lãnh đ o c a vua Idris đ nh t, m t ng i thu c b t c Sanussi t i Cyrenaica. Ng u n l i chính c a v ng qu c Libya là đ u l a, đ c khám phá năm 1956.

Tr l i chính sách c m quy n, trong nh ng năm đ u lãnh đ o, Kadhafi phân chia đ ng đ u các ch c v trong chính quy n, trong quân đ i và trong kinh tài cho các b l c. M i b l c đ c phép cai qu n m t khu v c và có quy n đ a ng i vào các ch c v th p h n nh an ninh chìm, v sĩ, công nhân viên nhà n c.

B l c Warfallah đ c quy n cai qu n khu v c phía đông (Cyrenaica). Warfallah là b l c l n nh t n c, v i h n m t tri u dân, tr i dài trên m t vùng đ t r ng l n phía đông Libya, giáp ranh v i Ai C p, th ph là Benghazi.

Tuy ch có 126 000 dân, Kadhafa là b l c đ c trang b vũ trang hùng h u nh t và là l c l ng đáng tin c y nh t c a gia đình Kadhafi

Tuy là b l c đông dân nh t, h n m t tri u ng i, và Cyrenaica là n i có nhi u gi ng đ u, khí đ t và h i c ng xu t kh u đ u l n nh t n c, nh ng khu v c phía đông đã không đ c tài tr t ng x ng v i ngu n l i do đ u khí mang l i, do đó đã tr thành n i xu t phát cu c n i đ y ch ng l i Tripoli (th đô Libya). Nhi u đ n v quân s c a b l c này đã gia nh p phe ch ng đ i và lãnh đ o cu c kháng chi n ch ng Kadhafi.

B l c Kadhafa ph trách quy n lãnh đ o khu v c trung tâm (Tripolitania).

Kadhafa là b l c xu t thân c a gia đình Kadhafi, t p trung trong khu v c trung tâm c a Libya, th ph là thành ph Sabha.

Tuy ch có 126 000 dân, Kadhafa là b l c đ c trang b vũ trang hùng h u nh t và là l c

l ng đáng tin c y nh t c a gia đình Kadhafi.

Nhân s c a b l c này đ c tuy n đ ng vào các l c l ng dân quân t v , an ninh do chính các con trai c a Kadhafi tr c ti p ch huy. Nh ng ng i tung hô s n sàng ch t cho Kadhafi đ u xu t thân t b l c này.

Makarha là b l c l n th ba đ c Kadhafi tin t ng và giao cai qu n m t khu v c r ng l n phía tây nam (Fezzan), th c ra là vùng sa m c Sahara nghèo kh . Nh ng t sau cú đ o chánh h t năm 1993, các c p ch huy quân đ i và viên ch c cao c p trong chính quy n c a b l c này đ u b th t s ng.

Ngoài ra còn có th k thêm s hi n di n c a các b l c du m c Bedouins và Tuareg, v i h n n a tri u ng i, sinh s ng trong khu v c sa m c Sahara phía tây nam, và b l c Zuaya, m t chi nhánh c a b l c Warfallah, sinh s ng c nh các gi ng đ u phía đông Libya, đang đe đ a ch m đ t s ng h ch đ Kadhafi và chu n b gia nh p vào phe ch ng đ i.

T ng lai nào cho Libya ?

V i cách t ch c chính tr đ a trên liên minh b l c nh hi n nay, không ai có th tiên đoán nh ng gì s x y ra t i Libya trong nh ng ngày s p t i.

S n i đ y c a qu n chúng Libya không xu t phát t nh ng đòi h i căn b n v các quy n t do và dân ch , hay công ăn vi c làm mà t nh ng đòi h i chia chác quy n l i gi a các b l c.

N u không có nh ng v b n gi t ng i xu ng đ ng t i Benghazi h i gi a tháng 2-2011 v a qua, s ch ng đ i có l đã không qui mô nh hi n nay.

Sát h i đ ng ch ng là m t c m k , khi ra l nh b n vào đoàn ng i bi u tình Kadhafi đã xé b kh c b t thành v n là không đ c sát h i anh em, hành đ ng này không th tha th .

Thêm vào đó, thái đ kên ki u và khinh th ng các đ nh ch qu c t c a Kadhafi đã gây r t nhi u b t mẫn trong gi i lãnh đ o các c ng qu c ph ng Tây. Loài tr Kadhafi có l là đ ng thu n chung c a các b l c ch ng đ i và các c ng qu c ph ng Tây.

Hô i nghi các tù tr ng u ng hô lãnh đ o Libya ở Tripoli đ bàn về tình hình chiến s

Cũng nên nh t sau khi vô hi u hóa cú đ o chánh năm 1993, Kadhafi đã thoát hi m h n 40 âm m u đ o chánh khác, s trung thành c a các b l c đ i v i Kadhafi đã b đ t i.

T sau ngày đó t ch c quân đ i đ c chia thành hai phe rõ r t: phe c a b l c Kadhafi, t c c a gia đình Kadhafi, đ c trang b không thua kém gì nh ng quân đ i c a các qu c gia ph ng Tây tiên ti n; phe c a các b l c khác đ c trang b v i nh ng lo i vũ khí l i th i đã có t th i Liên Xô cũ, có lo i không còn s đ ng đ c n a nh các lo i tên l a phòng không.

Đó là ch a k chính sách tuy n đ ng lính đánh thuê, đa s là ng i Châu Phi da đen (Nigeria, Zimbabwe, Liberia, Tchad và Sudan), vào Libya b o v ch đ .

T i sao t khi Ngh quy t 1973 có hi u l c thi hành (17-3-2011), Kadhafi v n ti p t c c m quy n và còn thành công trong cu c tái chi m nh ng đ a đi m chi n l c đã b phe n i d y chi m gi ?

Cái gì đã khi n Kadhafi đ o ng c th c ? R t khó tr l i m t cách gi n đ . Là m t ng i khôn ngoan và đ y m u l c, Kadhafi đang ph c h i l i liên minh các b l c, nh ng v i các b l c nh phía tây nam, t c nh ng s c dân du m c Bedouins và Tuareg, nh m đe d a n i chi n s x y ra n u b l c Kadhafi không còn c m quy n.

Thêm vào đó, liên minh qu c t không can thi p b ng b binh, quân đ i c a Kadahfi đã l n vào dân chúng đ tránh b d i bom và nh đó đã tái chi m l i nh ng đ a đi m kinh t chi n l c l n.

Kadhafi cũng bi t rõ n i lo s c a các qu c gia ph ng Tây v t ch c kh ng b al Qaeda nên đã không ng ng t cáo phe n i đ y b al Qaeda xúi giu c.

Khi th y lá bài này không thành công, Kadhafi li n kêu g i Thánh chi n (Jihad) và đã lôi kéo đ c s ng h c a m t s qu c gia H i giáo khác. Nh ng cho dù đã làm đ m i cách đ kéo dài th i gian c m quy n, th i đ i Kadhafi đang ch m đ t.

Di tích La Mã ta i Libya: xã hội i ba n đ i a có tiếp xúc v i các văn hóa bên ngoài nh ng không đều đ n

Nếu thành công phe chống đối sẽ thực hiện chính quyền như thế nào?

Cũng rất khó trả lời. Văn hóa bản địa và tôn giáo (Hồi giáo) vẫn còn quá mạnh trong suy nghĩ của người Libya để có thể tin rằng phe chống đối sẽ làm một cuộc cách mạng thay đổi sinh hoạt của đã có từ lâu đời.

Lý thuyết cho rằng sinh hoạt của các bản địa vẫn là tôn giáo, tức thánh kinh Coran. Hy vọng một quốc gia Libya dân chủ theo kiểu phương Tây sẽ được thành hình sau cuộc chống đối này là không sát với thực tế.

Bài viết thể hiện quan điểm và cách hành văn và đặt tên theo kiểu Pháp của tác giả, hiện sống tại Paris và viết bài cho các báo dân chủ.